Laurynas Kurila

Gudelių (Lenkiškių) pilkapynas

2002 m. atnaujinti Gudelių (Lenkiškių) pilkapyno (Vilniaus r.) (A1237P) tyrinėjimai (žr. *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 69–72; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 91–93; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 80–83; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 92–96; *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 121–124) buvo tęsiami 2007 m. Pilkapyno teritoriją kertančioje aukštos įtampos elektros linijos proskynoje po 1987–1989 bei 2002–2006 m. vykdytų tyrinėjimų liko keturių suplokštėjusių pilkapių liekanos. Šie sampilai pažymėti 1988 m. (t. y. prieš paminklo suardymą) sudarytame pilkapyno situaciniame plane (autorius T. Šidiškis). Tačiau šiuo metu daugumos jų nematyti jokių žymių. Greičiausiai jie taip pat yra suardyti stumdant proskynos teritoriją buldozeriu.

2007 m. tyrinėta spėjamose elektros linijos proskynoje buvusių pilkapių 70 ir 71 liekanų vietose. Ištirti 4 plotai – iš viso 245 m². Plotų vietos pasirinktos pagal situaciniame plane pažymėtus orientyrus ir išlikusias ryškesnes spėjamo pilkapio 72 liekanas. Tyrinėjimai vykdyti pagal KPD archeologinių vertybių, žalojamų kvartalinių linijų, tyrinėjimų programą.

Plotas 1 (100 m²) kastas į P–PV nuo spėjamo pilkapio 72. Jame tikėtasi aptikti pilkapio 71 liekanų. Tyrinėjimų metu plote pilkapio neaptikta. Povelėniniame sluoksnyje ir maišytoje žemėje atsitiktinai rastas tik geležinis peilis (1 pav.), lipdytos grublėtu ir lygiu paviršiumi bei apžiestos keramikos šukių, titnaginių skelčių dalių ir nuoskalų, keli degintiniai kauliukai. Maišyta dalies perkasos žemės struktūra, kelios rastos naujųjų laikų šiukšlės leido daryti prielaidą, kad tyrinėjimams pasirinkta netiksli pilkapio 71 vieta, o plotas 1 dalinai persiklojo su 1988–1989 m. ištirto pilkapio 80 tyrinėjimų plotu.

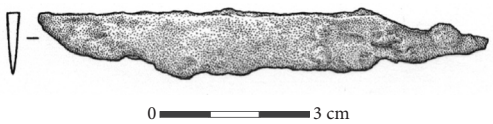

1 pav. Gudelių (Lenkiškių) pilkapyne plote 1 aptiktas peilis. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 1. A knife discovered in area 1 of Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery.

Plotas 2 (68 m²) kastas į V–PV nuo ploto 1. Jame taip pat tikėtasi aptikti pilkapio 71 liekanų. Šiame plote pilkapio liekanų taip pat neužfiksuota. Įvairiuose (daugiausia maišytuose) sluoksniuose rasta tik lipdytos keramikos brūkšniuotu paviršiumi šukė, titnaginis peiliukas, skeltės dalis bei kelios nuoskalos.

Ištyrus plotus 1 ir 2, pilkapio 71 liekanų neaptikta. Sampilas galėjo būti visiškai suardytas (jo pėdsakais būtų galima laikyti nebent plote 1 rastą peilį ir kelis degintinius kauliukus), o galbūt šioje vietoje jo apskritai nebuvo.

Plotas 3 (32 m²) kastas į PR nuo ploto 2. Jame tikėtasi aptikti pilkapio 70 liekanų, tačiau jokių pilkapio žymių plote taip pat neužfiksuota. Vienintelis plote aptiktas radinys – titnago nuoskala.

Plotas 4 (45 m²) kastas į R–ŠR nuo ploto 3 ir į P nuo ploto 1. Neaptikus pilkapio 70 liekanų plote 3, nutarta jų paieškoti į R nuo jo. Ploto 4 vietoje iš pradžių kastas V–R kryptimi orientuotas 6x1 m dydžio plotas. Aptikus degintinį kapą, tyrinėjimai išplėsti. Plote 4 rastos ***pilkapio 4(70?)*** liekanos.

Pilkapio vieta buvo pilkapyno V dalyje. Iki tyrinėjimų ploto vietoje jokių sampilo žymių nebuvo matyti. Tirtame plote po velėna atidengti mažiausiai du greičiausiai ne vienu metu su-

2 pav. Akmenų konstrukcija Gudelių (Lenkiškių) pilkapio 14(70?) PV pusėje. L. Kurilos nuotr.

Fig. 2. A stone construction on the SW side of barrow 14(70?) in Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery.

3 pav. Gudelių (Lenkiškių) pilkapio 14(70?) degintinio kapo 1 koncentracijos 1A įkapės: 1 – antkaklė, 2 – antsmilkinis, 3 – žiedai, 4 – papuošalų fragmentai. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 3. Grave goods from concentration 1A in cremation burial 1 in barrow 14(70?) in Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery: 1 – a neck-ring, 2 – a temple ornament, 3 – rings, 4 – fragments of ornaments.

stumdyti sluoksniai. Pilkapio sampilo smėlio sluoksnio išlikę tik fragmentai: neryškus 10–25 cm storio gelsvai pilko smėlio sluoksnelis, fiksuotas tiktai buvusio sampilo centrinėje dalyje, virš kapo. Pagrindas (20–25 cm storio šviesiai pilko smėlio sluoksnis) išlikęs geriau, tačiau taip pat yra neryškus ir sunkiai išskiriamas. Jame rasti vos keli smulkūs angliukai, tačiau nebuvo būdingo degėsių sluoksnelio. Planigrafiškai galima nustatyti apytikslį pagrindo sluoksnio plotą, taigi ir buvusį apytikslį sampilo skersmenį – apie 5–6 m.

Įžemio smėlyje buvusio sampilo pakraščiuose (į PV ir PR nuo kapo) išryškėjo dvi apie 2,8x1,3 ir apie 2x1,4 m dydžio, apie 20–30 cm gylio pilkos žemės dėmės – duobės (?). Jų kontūrai labai neryškūs. Užpildu ir forma jos kiek skiriasi nuo būdingų duobių aplink sampilą. Tai gali būti iki pilkapio supylimo žemės paviršiuje buvę nelygumai arba pilant pilkapį atsiradę įdubimai (sistemingai nesistengiant iškasti duobių). PV įdubimo (duobės?) dugne, pakraščiuose bei į RPR nuo jos, 50–80 cm gylyje buvo

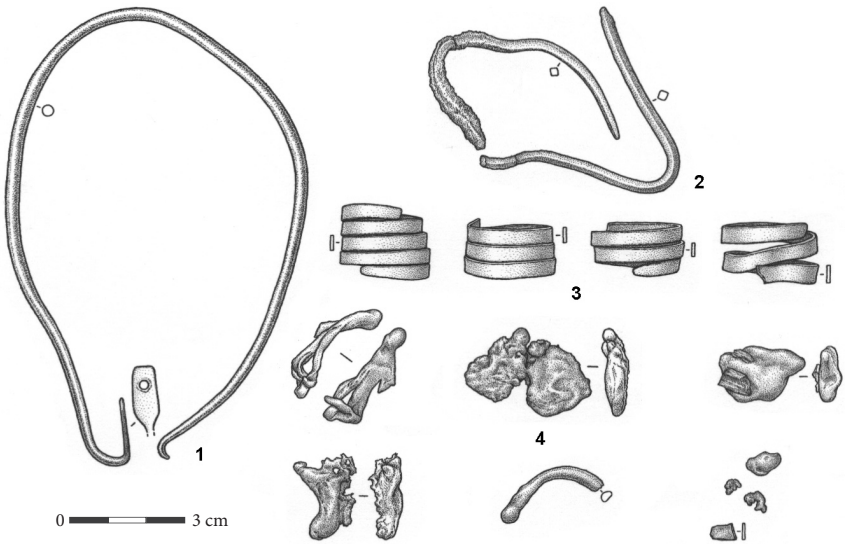

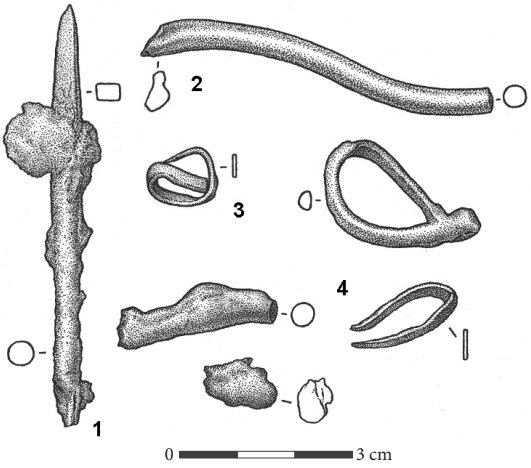

4 pav. Gudelių (Lenkiškių) pilkapio 14(70?) degintinio kapo 1 koncentracijos 1B įkapės: 1 – yla, 2 – antkaklės lankelio (?) fragmentas, 3 – grandelė, 4 – papuošalų fragmentai. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 4. Grave goods from concentration 1B in cremation burial 1 in barrow 14(70?) in Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery: 1 – awl, 2 – fragment of a neck-ring (?), 3 – small chain ring, 4 – fragments of ornaments.

5 pav. Gudelių (Lenkiškių) pilkapyje 14(70?) rastos keramikos šukės. L. Kurilos nuotr.

Fig 5. Pottery sherds found in Gudeliai (Lenkiškės) barrow 14(70?).

apie 3 m ilgio kompaktiškai sukrautų (?) stambių akmenų konstrukcija (2 pav.). Ji primena akmenų vainiko fragmentą, tačiau kitose sampilo vietose jokių panašių konstrukcijų pėdsakų neužfiksuota. Galbūt tai simboliškai sukrauta vainiko atkarpa. Tačiau akmenys, kurių aplinkiniame grunte yra labai daug, šioje vietoje galėjo būti suversti ir ne pilkapio supylimo metu.

Degintinis kapas 1 buvo įrengtas ant pilkapio pagrindo, ties jo centru. Degintiniai kauliukai beveik be degėsių buvo išbarstyti dviejose 90x40 ir 75x60 cm dydžio krūvelėse (kaulų koncentracijose *1A* ir *1B*), viena nuo kitos nutolusiose per 20–30 cm. Tarp jų gulėjo vidutinio dydžio akmuo. Koncentracijoje 1A tarp degintinių kauliukų rasta žalvarinė vaikiško dydžio (?) antkaklė su kabliuku ir kilpele, 4 žalvariniai įvijiniai žiedai, žiedinio antsmilkinio fragmentų, smulkių žalvarinių papuošalų fragmentų. Tarp jų galėjo būti dar mažiausiai vieno žiedo, antkaklės ar apyrankės dalių (3 pav.). Koncentracijoje 1B rasta geležinė yla, žalvarinė grandelė, smulkių žalvarinių papuošalų fragmentų. Tarp jų galėjo būti mažiausiai vienos antkaklės bei galbūt žiedo dalių (4 pav.). Visos įkapės apdegusios ar apsilydžiusios.

Giliau pagrindo, kaulų koncentracijos 1A P pakraštyje išryškėjo apie 12 cm skersmens, pjūvyje apie 22 cm gylio apskrita šviesiai pilko smėlio su stambesniais angliukais dėmelė – stulpavietė (?). Kiek tamsesnis smėlis ir pavieniai angliukai šioje vietoje pastebėti dar pagrindo sluoksnyje. Galima manyti, kad tarp dviejų supiltų degintinių kauliukų krūvelių buvo įsmeigtas (įkastas?) medinis stulpas.

Osteologiškai kaulų koncentracijoje 1A identifikuoti vienos 20–40 m. amžiaus moters (?) palaikai. Koncentracijos 1B kaulai osteologiškai mažiau informatyvūs. Analizė

nepaneigia, kad abiejose koncentracijose buvo palaidoti to paties asmens kaulai.

Į Š–ŠV nuo koncentracijos 1A pagrindo lygyje aptikta lipdytos keramikos grublėtu paviršiumi šukių. Jos buvo išbarstytos apie 2,3x1,9 m skersmens plote. Iš viso surinktos 106 veikiausiai vieno puodo šukės (5 pav.). Jos į pilkapį pateko neabejotinai tuo pačiu metu, kai buvo įrengtas kapas. Tarp šukių aptiktas vienas degintinis kauliukas. Gali būti, kad jis čia pateko rituališkai sudaužius puodą, kuriame kauliukai atnešti iš laidotuvių laužo (?).

Plote 4 taip pat atsitiktinai rasta titnaginio skaldytinio dalis, skeltės dalis bei dvi nuoskalos.

Ištirtas pilkapis skiriamas Rytų Lietuvos pilkapių kultūrinei grupei ir datuojamas V a., ne vėliau nei jo viduriu. Kai kurie degintiniame kape aptikti dirbiniai (antkaklė, antsmilkinis) būdingi V a. I pusės griautiniams Rytų Lietuvos pilkapių kapams. Ištirtas kapas yra vienas ankstyviausių tiksliau datuotų degintinių kapų regione. Kiti pilkapiuose aptikti radiniai (titnago dirbiniai bei nuoskalos, keramika) datuojami mažiausiai trimis skirtingais laikotarpiais. Titnaginiai dirbiniai būdingi mezolitui, keramikos šukės brūkšniuotu bei grublėtu paviršiumi – geležies amžiui (pilkapio supylimo ar ankstesniam laikotarpiui), apžiestos keramikos šukės – Naujiesiems laikams.

Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery

In 2007 four areas (245 m² in all) were excavated in Gudeliai (Lenkiškės) barrow cemetery (Vilnius district). The remains of disturbed barrow 14(71?) were found in area 4 (Fig. 1). The barrow 4(70?) had two small shallow pits at the edge and a fragment of a stone circle (?) (Fig. 2). In the barrow's centre, the cremation burial of a 20–40 year old female was found on the primary ground surface. It contained an iron awl, a bronze neck-ring, four spiral rings, a temple ornament, and fragments of other bronze ornaments (Figs. 3–4). Pot sherds were found in the vicinity of the burial (Fig. 5). The excavated barrow is typical of the East Lithuanian barrow culture and dates to the 5th century AD. In all the excavated areas, chance finds dating to the Mesolithic, Iron Age, and Modern Era were also found.

Laurynas Kurila

Poviliškės pilkapynas

Poviliškės (Ignalinos r.) pilkapyno (A 1545) tyrinėjimai, pradėti 2004 m., buvo tęsiami 2007 m. Pilkapyno teritoriją kertančios kvartalinių linijų proskynos sužalojo 8 sampilus, nors dauguma jų pažeisti nežymiai. Trys pilkapiai buvo ištirti 2004–2006 m. (žr. *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 94–95; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 103–105; *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 124–126). 2007 m. ištirtas ***pilkapis 4(17)*** – iš viso 205 m² plotas. Tyrinėjimai vykdyti pagal KPD archeologinių vertybių, žalojamų kvartalinių linijų, tyrinėjimų programą.

Pilkapis buvo pilkapyno vidurinėje dalyje, jo Š pakraštyje. Prieš tyrinėjimus sampilas buvo apie 10,6 m skersmens V–R kryptimi ir apie 10,2 m Š–P kryptimi. Sampilo aukštis iš Š, P ir V pusių – apie 1,1 m, iš R pusės (nuo duobės dugno) – apie 1,25 m. Sampilo pakraščiuose R–ŠR ir Š–ŠV pusėse matyti užslinkusios 10–20 cm gylio duobės. Jos yra atokiau nuo sampilo pakraščių. Pilkapio V kraštas apardytas kvartalinės linijos arimo, o centre ryškios dvi smalsuolių iškastos duobės, labai